

שאז הוא ממצט בהזאות, כי אם אפשר להקיש לקולא ולחומרא, מקישים לחומרא (הערות הגר"ש אלישיב).

אָמַר לְהֵם הַמְמוֹנָה - סגן הכהן הגדול (רש"י כאן ובמנחות ק, א; מאירי) אמר לכהנים שזכו בפייס להקריב את התמיד (מפרש תמיד ל, א). והטעם שתפקיד זה לא נמנה בין שאר תפקידי הסגן שנמנו בירושלמי [כגון אמירתו לכהן גדול ביום הכיפורים 'אישי כהן גדול הגבה ימיניך' (קושיית תוס'), כי מנו רק תפקידים שהוא עוזר בהם לכהן גדול (באר שבע תמיד שם, בת"י ראשון). או ש'תנא ושייר' (שם בת"י שני, וראה שמצוין לעוד תפקיד שלו שלא נמנה). ויש סוברים, שהממונה אינו הסגן (תוס'), אלא כהן אחר היה, ויתכן שהוא הממונה על הפייסות (תוס' מנחות שם ד"ה אמר), שכיון שהתחיל לעסוק במצוה של הקרבת התמיד, המשיך בה, כמאמרם 'המתחיל במצוה אומרים לו גמור' (באר שבע תמיד שם). ויש סוברים, שהיה ממונה מיוחד לכך, כי מסתמא היו במקדש הרבה ממונים (תוס' ישנים; תוס' רא"ש).

וְאֶחָת לְשֵׁבַת בֵּית הַמוֹקֵד, שהיתה פתוחה לבית המוקד הגדול, שהיו שני בתי מוקד, האחד בית מוקד גדול, אשר היו מדליקים בו מדורה לחימום הכהנים שהלכו יחפים על רצפת שיש העזרה, וארבע לשכות קטנות פתוחות אליו, אחת מהן נקראת אף היא בית המוקד, אשר גם בה היו מדליקים מדורה לחימום הכהנים, הצנועים (רש"י, ע"פ תוס' וריטב"א בדעתו). ויש סובר, שהמדורות בשני בתי המוקד היו עשויות לקיום אש המזבח, שאם תכבה יטלו מהם [ומחשש שהאישים הללו יכבו, אחת ממערכות האש שעל המזבח, היתה אף היא לצורך זה] (תוס' בשם רבנו חננאל). ויש סוברים, שבית המוקד הגדול נעשה לחימום הכהנים, ולשכת בית המוקד היתה לצורך הדלקת אש המזבח (ריטב"א, בשם יש מפרשים).

וְשֵׁתִים בְּקוֹדֶשׁ וְשֵׁתִים בַּחֹל, שכיון שלשכת בית המוקד היתה חציה קודש וחציה חול, היו הלשכות שבה אף הן שתיים בקודש ושתיים בחול (ריטב"א). את לשכת החותמות קבעו בחול, לפי שהממונה על החותמות הוצרך לשבת בה כל היום, ואין ישיבה בעזרה, וגם משום שגנזו שם את אבני המזבח ששקצום העכו"ם [כמבואר להלן (טו, א)], ואף לשכת בית המוקד היתה בחול, כיון שהתחממו בה גם כהנים טבולי יום אחרי טבילתם, האסורים להיכנס לקודש (תפארת ישראל תמיד ג יכן כב-ג). ולשכות לחם הפנים והטלאים, כיון שעשויות לדברים קדושים, קבעום בצד הקודש (תפארת ישראל מדות א יכן מה, וראה ח' הגר"א תמיד ג, ג, שלשכת הטלאים על אף שהיתה בקודש, קבעו את פתחה לחול, שפתח הפתוח לחול הוא חול, וזאת בכדי שתהא הלשכה חול, ולא יטילו הטלאים גלליהם בקודש).

וְרֵאשִׁים פְּסָפְסִין מְבַדְּלִין בֵּין קוֹדֶשׁ לַחֹל - חתיכות עצים [שרוחבן כפיסת יד (תפארת ישראל מדות א יכן מה)] מבדילות לסימון המקום המפסיק בין הקודש לחול (רש"י). והיו קבועות בקרקע (רבנו אליקים), כמחיצה נמוכה (רמב"ם מדות שם, ו). ויש שכתבו שהיו קבועות בכתלים (רע"ב מדות שם), ממזרח וממערב, מן התקרה עד הרצפה (תפארת ישראל שם). וקבעו אותן בצד החול, שהרי בקודש אסור ליטע עץ, כמאמר הכתוב (דברים טז, כא) 'לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלוקיך' (תוס' יו"ט שם, אך ראה בועז שם, ה, שהוכיח מכמה מקומות שהיו במקדש עצים, וגם שיתכן והיו הפספסין עשויים מאבן).

מֵאֵי שְׁנָא דִּיהֵיב עוֹלָה בְּרִישָׁא וְהָרַד יְהֵיב דְּחֻטָּאת וְכוּ, והרי מבואר בזבחים (פט, א) שדם חטאת קודם לדם עולה, כך כאן יקדים לתת את המתנות הניתנות כחטאת, למתנות הניתנות כעולה (שיח יצחק).

נִיתֵיב בְּרִישָׁא דְּחֻטָּאת וְהָרַד נִיתֵיב דְּעוֹלָה, שהרי חטאת קודמת לעולה [כמבואר במשנה בזבחים (פט, א)] (שיח יצחק).

פִּיּוֹן דְּעוֹלָה הִיא, הִיא קְדָמָה בְּרִישָׁא, שאמנם נותנים בה גם מתנות כחטאת, אך כיון שהכתוב כינה את קרבן התמיד 'עולה', וכמאמר הכתוב (במדבר כה, ו) 'עולת תמיד' וגו', לכן המתנות הניתנות כעולה קודמות, שהן שייכות לה מצד עצמה (רבנו אליקים).

נִיתֵיב דְּרוּמִית מְזוּרְחִית וְהָרַד צְפוּנִית מְעַרְבִית, שאלה זו היא על רבי שמעון איש המצפה, שכיון שלדעתו יש לעשות בקרבן התמיד אף מעשה חטאת, אם כן שיתן תחילה על קרן דרומית מזרחית כשאר חטאות שנותן תחילה על קרן זו (תוס', וראה גבורת ארי). ויש שפירשו, ששאלת הגמ' היא הן על רבנן והן על רבי שמעון, ואינה רק על קרבן התמיד, אלא על כל קרבן עולה, מדוע ניתן על מזרחית צפונית ומערבית דרומית, ולא דרומית מזרחית וצפונית מערבית (תוס' ר"י הלבן; רש"י לעיל יד, ב ד"ה דתגן, ע"פ שיח יצחק).

עוֹלָה טְעוּנָה יְסוּד, כמבואר בזבחים (נא, א), שלומדים מן הכתוב (ויקרא ד, ז) 'אל יסוד מזבח העולה', שזריקת הדם תהא במקום שיש תחתיו יסוד (רש"י), ומסקנת הגמ' (שם), שהפסוק נדרש לענין אחר, ו'עולה טעונה יסוד' הוא קל וחומר משפרכת שיריים הטעונים יסוד, אלא שאילו לא הק"ו, היינו לומדים זאת מן הפסוק (שיח יצחק בביאור כוונת רש"י, וכן כתב רש"י בזבחים נז, א ד"ה ועולה גופה).

יְקָרְן דְּרוּמִית מְזוּרְחִית לֹא הָיָה לִיהָ יְסוּד, שבצד דרום ומזרח, היה היסוד נכנס רק אמה אחת (רש"י כאן, ובזבחים נג, ב). כלומר, שמלבד האמה שבלטה מעבר לקרן צפון מזרח, והאמה שבלטה מעבר לקרן דרום מערב, המשיך ופנה היסוד אמה נוספת לכל צד [כך שהיו בצד מזרח ודרום שתי אמות בכל צד], ונמצא שלקרבן דרומית מזרחית לא היה יסוד [כמו שלא היה לאורך כל הקיר הדרומי והמזרחי, מלבד באמה האחרונה שלהם כאמור] (ברכת הזבח זבחים שם, בדעת רש"י שם; ח' הגר"א מדות ג, א). ויש סובר, שהיסוד לא פנה לצד מזרח ולצד דרום, אלא רק בלט אמה מעבר לקרן צפון מזרח ואמה מעבר לקרן דרום מערב [כך שלאורך כל קיר המזבח בצד דרום ובצד מזרח לא היה כלל יסוד] (פנים מאירות זבחים שם, בדעת רש"י שם). ויש סוברים, שרק בקרבן דרומית מזרחית לא היה יסוד אמה בכל צד, אך בשאר אורך צד דרום ומזרח היה יסוד (ריטב"א). ויצוין, שלדעת לוי (זבחים נד, א) היה לקרן דרומית מזרחית יסוד, רק לא נתנו עליו דמים [כיון שלא היה בחלקו של בנימין].

בְּרִישָׁא בַּהֲהוּא פְּנֵע, וכיון ש'אין מעבירין על המצוות', לכן מזה עליו תחילה (רבנו חננאל).

וְדִלְקָמָא בְּחֻטָּאת הוּא דְּקָאָמַר רְחֻמָּנָא עֲבִיד בַּהּ מַעֲשֵׂה עוֹלָה וְכוּ, והיתה הגמ' יכולה לדחות באופן נוסף, שמתסבר שכוונת התורה שיש לעשות בעולה מעשה חטאת - שאז הוא מוסיף על ההזאות, ולא שכוונתה שיש לעשות בחטאת מעשה עולה -